

Presentació del llibre : FITA. Escrits 1947-1997

La meua vida de periodista va íntimament i insistentment lligada a la trajectòria artística i vital d'en Domènec Fita.

L'any 1957, és a dir, fa 43 anys, juntament amb en Jordi Dalmau, li vaig fer una entrevista per a Vida Catòlica, encara a la casa de Sarrià de Dalt.

Acabava de guanyar el premi de pintura en el segon concurs de la Diputació amb l'obra Àngels i sudari, que ara s'exhibeix al Museu d'Art, a Sota la boira. Aleshores encara no ho sabíem, però ja feia deu anys que Fita anava escrivint, dia rere dia, el llibre que avui presentem.

L'any 1975, ara en fa 25, ja a la casa de Montjuïc, vaig tenir l'oportunitat de fer-li una altra entrevista que per molts conceptes pot ser qualificada d'històrica: la que es va publicar amb tots els honors a la revista Presència amb el títol de portada Per què vaig deixar l'Opus Dei.

L'any 1983, ell va il·lustrar amb un gravat el meu llibre Soldats de la Vida. Després vaig ser jo qui vaig aportar un text a la seva carpeta Girona 87. I, entremig, ell i jo junts vam confeccionar el llibre Pedra sobre pedra.

L'any 1989, vaig sostenir amb ell una llarga conversa de rememoració històrica sobre els seus intents d'establir l'ensenyament de l'art a Girona, que es va publicar en el volum 10 anys d'Estudi d'Art.

L'any 1991, en aquesta mateixa casa (*Casa de Cultura*), que de fet és la seva, vaig tenir l'honor de fer de mantenedor de l'acte d'imposició a Fita de la medalla d'or de la Diputació.

I ara avui, com qui tanca un cercle, ens tornem a trobar aquí, però per un motiu distint i per fer una feina diferent. Fins ara era el periodista el que escrivia sobre l'artista; ara és l'artista el que s'ha passat al camp de l'escriptura i que presenta un llibre que es titula precisament així: Escrits.

En aquella entrevista de fa 43 anys, Fita em va parlar amb admiració d'Henry Matisse, a propòsit de la famosa decoració que el gran pintor francès havia fet uns anys abans a la capella de Vence.

Doncs bé : la primera vegada que Matisse també va decidir-se a escriure, va teoritzar sobre la simbiosi no sempre fàcil de l'artista amb l'escriptor. I va dir quelcom que s'avé com l'anell al dit al llibre que presentem:

"Em temo que el fet que un pintor gosi endinsar-se en el terreny de l'home de lletres, com és ara el meu cas, produeixi una certa estranyesa. Sóc plenament conscient, en efecte, que la millor demostració del meu estil serà la que resulti de la meua obra. Intentaré, doncs, exposar planerament els

meus sentiments i desitjos, sense preocupar-me per l'estil literari dels meus escrits".

Fita podria dir exactament això mateix, i de fet ho diu, quan afirma: *"La meva dedicació a l'art no m'ha donat la traça amb la ploma que requeriria".*

Fita, doncs, no ha tingut mai temps d'escriure bé, que és un art tan absorbent com el de pintar bé.

Fita no ha tingut, en aquest terreny, problemes d'estil; els reserva per a la seva obra plàstica. Ho diu Joaquim Rabaseda en el pròleg: *"Entrar en el món de la literatura no és la intenció de Fita, preocupat més pel fet de transmetre que no pel valor que pugui tenir l'estil literari".*

Fita s'ha limitat a posar en negre sobre blanc, un dia sí i l'altre també, les seves idees, impressions i sensacions, i amb això ha confegit el que anomena *"un teixit de dies a través dels anys, que contenen la meua manera de pensar i de sentir".*

El resultat no és ben bé un dietari, però tampoc no és un discurs, ni un tractat, ni un manual, ni tan sols un recull aleatori de textos dispersos; és un món personal explicat tot sencer a mesura que es va formant, definint i consolidant, al llarg de 50 anys. I és així com el llibre, ben escrit o no, tant se val, adquireix el valor d'un autèntic document humà.

És exactament el mateix que li va passar al pintor noucentista Joaquim Torres-Garcia: Quan va publicar Notes sobre art, l'any 1913, impreses als tallers gironins de Rafael Masó, tenia molt clar que *"cada art deu limitar-se a allò que li és propi, sense violentar-se mai. El literat, doncs, no deu pintar, ni el pintor fer literatura, si un i altre no volen ser incomprensibles".*

Però les seves ganes d'escriure devien poder més que el seu convenciment de no haver-ho de fer, i 4 anys després va publicar un altre llibre, també editat a can Masó de Girona: El descubrimiento de sí mismo.

I aleshores, en adonar-se de les seves limitacions com a escriptor, va subratllar el valor humà dels seus escrits: *"En estas páginas quizás se encuentre a faltar aquel tecnicismo literario propio del que maneja la pluma y no el pincel... pero a trueque de eso, puede que se halle cierta ingenua sinceridad que, a falta de valor literario, dé al libro valor de documento humano".*

També nosaltres ens trobem, doncs, davant d'un document humà en estat pur, sense trampes, perquè, durant molts anys, el seu autor el va escriure sense imaginar que un dia es publicaria i perquè, com diu Eva Vázquez a l'epíleg, *"aquests escrits no s'han elaborat a partir d'anècdotes privades o de xafarderies, aquella tendència una mica pornogràfica a la qual solen*

decantar-se els escrits autobiogràfics; Fita no escriu per recordar-se, sinó per pensar-se, per ordenar-se”.

Eva Vázquez és la persona que amb paciència i amb competència ha ordenat els materials d'aquest llibre en el qual el lector hi trobarà de tot: des d'apunts de dues ratlles fins a reflexions de vàries pàgines, des d'anotacions fetes sobre la marxa a partir d'una visita, d'una lectura o de l'audició d'una música, fins a textos escrits amb més calma, amb ganes de desenvolupar unes idees o d'aprofundir en una realitat; des de frases purament descriptives fins a altres carregades d'opinions i de judicis contundents; des d'aforismes de caire filosòfic fins a alguna mena de poemes que s'acosten a les tankas i els haikús japonesos per la seva simplicitat suggeridora, com ara aquest:

“Mirant a terra he vist volar un ocell

Per l'ombra que hi ha projectat”.

El lector hi trobarà de tot i sobre tot: sobre l'art, l'entorn i l'ensenyament de l'art, sobre la religió, la moral, l'església, la política, la ciutat i el país, sobre l'ombra dels dies i sobre el pas del temps.

Aquí, ara, naturalment, no podem pas llegir el llibre, cosa que pot fer-se de molt diverses maneres.

Per a la mínima lectura comentada que podem fer aquí, he triat dos tipus de textos que em semblen fonamentals en la vida i en l'obra de Domènec Fita: uns que parlen del seu art i un que parla del seu compromís cívic.

Sobre l'art, hi he trobat esbossades moltes idees que després aprofitarà per al discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi i que parlen del seu desig constant d'evolució que és, sens dubte, com ja és sabut, la nota més definidora de la seva trajectòria.

Així, per exemple, quan parla dels artistes immòbils o immobilitzats:

“Molts artistes s'aturen en el moment que els sembla haver trobat el concepte i la forma de la seva obra, i van vivint de renda. Els petits canvis que van efectuant no afecten l'estil de la forma i el concepte marcats. No volen entrar en nous plantejaments, nous conceptes, noves tècniques i actituds. Això també pot respondre a la necessitat d'una galeria o d'un marxant, que han de vendre un producte al qual s'intenta imprimir un segell. Amb aquest objectiu se sacrifica la creativitat de l'artista”.

Aquesta anotació de 1987 no fa més que concretar uns conceptes que trobem expressats molt reiteradament. Per exemple, en aquest apunt de 1983:

"Ahir vaig veure a la tele una entrevista amb Doris Lessing en què ella manifestava un concepte molt interessant, en el qual penso ja fa temps: cada obra ha de ser un plantejament nou de concepte i execució. No s'ha de viure còmodament de renda, hem de donar el que ens sigui propi, allò que portem a dins. Hem d'abandonar les pors a no ser prou autèntics, personals o a estar mancats d'estil. No cal que ho busquem, perquè està en nosaltres, ens ha de sortir de dins, i no hem d'intentar captar-ho de l'exterior i voler-ho establir com a norma. No ens hem de preocupar per això. Hem d'obrar amb profunditat i professionalitat, sense tenir por de donar el que som i el que fem".

Però tot això Fita no ho diu pas perquè ho ha sentit a dir a Doris Lessing, sinó perquè es correspon exactament amb la seva convicció. En una nota de nou anys abans, ja propugna com una exigència aquesta renovació:

"En l'art, com en totes les coses de la vida, la renovació ha de ser constant. No ens podem quedar antiquats i desfasats. En les professions, cada cop és més necessari el reciclatge i posar-se al dia. Abans, canviar de feina era signe de poca garantia: ara ho és de riquesa i d'experiència. Per tant, cada moment històric demana unes disposicions determinades, de manera que si és possible convé avançar-se als canvis".

És en aquest moment que Fita diu: *"cal viure cada moment, néixer cada dia a cada instant"*. És una frase que repetirà sovint, com ara en una nota de 1977: *"Jo parteixo del concepte de néixer cada dia, i això és difícil, perquè portem rastres i hàbits apresos que no ens deixen actuar amb desimboltura plena"*.

De fet, en una reflexió de 1971 ja ho havia dit amb més contundència que mai: *"Hem d'estar sempre disposats a lluitar per tal de no caure en la vulgaritat a què constantment ens convida el medi que ens envolta a través de la totalitat i multiplicitat d'obres artístiques que es donen avui dia. Hem de sentir la necessitat d'expressar-nos amb amplitud de mires, sense deixar-nos influir fàcilment per la comoditat, sense voler ser simplement i únicament nous, amb una agilitat i riquesa d'idees que ens permetin no trobar-nos lligats per l'entorn. Hem d'estar immersos en la profunditat del nostre ésser"*.

En aquestes frases veritablement programàtiques hi trobem expressat i resumit el Fita artista que tots coneixem.

I ja que hem esmentat Joaquim Torres-Garcia, que és un dels casos més exemplars d'evolució artística des del classicisme fins a l'avantguarda, podem recordar els consells que dóna en el seu llibre a un artista jove, i que semblen escrites a posta per explicar el que Fita ha fet tota la vida i el que encara fa cada dia: *"Tota idea, tota intuïció, tota impressió, considera-la en si mateixa sense voler-te encadenar a d'altres ja passades. Gaudeix d'ella*

sense fer comparacions. Realitza-la sense voler justificar-la amb les anteriors. En fi, sigues en cada moment un home nou, sense preocupar-te de si aquest home nou s'assembla o no al vell, al d'ahir, al de fa una hora. Oblida tot el passat, fins i tot el teu. Mira'l com una cosa morta que no ha de tenir cap relació amb el present, i així, allò original que brotarà de tu, en tot moment, com si ragés d'una font, tindrà la frescor de les coses vives".

L'altra idea que, com he dit, volia destacar en la trajectòria de Fita és la del compromís cívic. I el text triat és aquest: *"Tinc ganes de treballar per Girona, no vull caure en el grup de persones que no fan res ni deixen fer. És cert que tenim un llegat del passat del qual hem de tenir cura, però és molt més el que hem de demanar per al present i per als temps que vindran. Els gironins, quan estan més tranquils, és quan no passa res; quan algú fa alguna cosa, s'inquieten i es neguitegen, alhora que se senten denunciats per allò que ells no han fet. S'ha de tornar a aquell esperit emprenedor dels que van construir aquella Girona monumental; hem de tenir esperit col·lectiu per tal d'il·lusionar-nos" ...*

Això és el que en Fita ha fet sempre. Ja ho vaig dir en una altra ocasió: si Isidre Nonell va fer cèlebre aquella frase de múltiples lectures "Jo pinto i prou", Domènec Fita, a les seves antípodes, podria assumir aquesta divisa: "Jo pinto i més".

La seva obra, més que de galeria o de botiga, ha estat obra de carrer, de plaça, d'edifici, de temple o de monument; obra incorporada a l'arquitectura o a l'espai urbà, integrada en l'activitat o en el lleure de la gent, vinculada a la creença religiosa, a la memòria civil o a la vida quotidiana. Mai no ha volgut "pintar i prou"; sempre ha volgut ser útil, prestar un servei, comunicar i enriquir.

I aquest compromís l'ha ajudat i estimulat en la renovació que dèiem, perquè l'ha obligat a renunciar a un estil propi per posar al servei dels altres tots els estils possibles: un de diferent, si calia, per a cada persona, indret o ocasió. En la relació amb els altres, Fita hi ha trobat l'antídote contra la rutina, la font de la inspiració renovada i l'estímul de la creativitat.

Per això ha donat tants passos endavant; perquè, com va dir Jean-Paul Sartre, *"l'artista compromès s'avança al seu temps i mira la tradició present del seu art amb uns ulls futurs"*.

I, ja per acabar, voldria referir-me a una paradoxa. Hi ha un capítol del llibre que es titula La Paraula. D'ell se'n desprèn que en Fita sembla tenir un gran respecte per a la paraula oral, allò que Joan Maragall anomenava "la paraula viva", però poca confiança en la paraula escrita.

Fins i tot es pregunta: *"Quin és el motiu pel qual Crist no va voler deixar res escrit? Potser volia valorar la paraula com a mitjà de comunicació més viu?"*

O potser creia que la lletra és més vulnerable?" Més endavant, Fita insisteix: "La parla és més important que la lletra; la paraula és més precisa que la lletra."

Paraula oral o paraula escrita: heus aquí una vella, eterna qüestió. La nostra tradició religiosa diu que "en el principi era la Paraula". La paraula dita va ser, durant segles, l'únic vehicle de relació entre els humans. Els profetes d'Israel, els filòsofs de Grècia, els oradors de Roma, parlaven de viva veu a ple camp, dalt de la muntanya, a la plaça pública. Però els humans van inventar l'escriptura per garantir que els mots no quedessin reduïts a un so sense pes i sense gruix. Amb tot, la lletra impresa ha estat tan censurada i s'han encès al llarg de la història tantes fogueres inquisitorials, que Ray Bradbury ha pogut imaginar un món futur sense llibres, en el qual els papers impresos són cremats a la temperatura Fahrenheit 451. I aleshores el novel·lista fa aparèixer els homes-llibre, aquells éssers obscurs i tenaços que confien els mots en perill a l'infinít magatzem de la memòria per tornar a implantar, en un etern començament, el triomf de la paraula lliure que vola pels aires amb tota majestat.

Günter Grass, l'últim premi Nobel de Literatura, semblava unir-se a aquesta profecia en el paràgraf final del seu discurs d'Estocolm: *"Fins i tot si un dia no s'escriu o no es pot escriure o ja no es pot imprimir, quan no es disposi de llibres com a mitjans de supervivència, hi haurà narradors que ens parlaran a cau d'orella descabdellant altra vegada, amb veu alta o en veu baixa, les velles històries"*.

Tot això és molt bonic, però, mentre puguem, hem de tornar a l'escriptura per multiplicar les possibilitats de permanència i d'influència dels mots.

Perquè, tal com diu Eva Vázquez a l'epíleg, *"què hauria estat de Fita sense els seus pensaments? Totes aquestes paraules, ara aplegades en el llibre, serien sons flotants, memòria desaprovada, diluïda, paraules òrfenes vagabundejant desorientades pels llimbs. Aquest llibre és la salvaguarda de les paraules fugaces que l'han visitat al llarg de la vida; unes paraules que s'han mudat com per a un dia de festa, alleugerides de l'extenuant desordre amb què naixien, però conservant cada una la seva data, com una fita plantada amorosament a la vora del camí, perquè d'altres se'n serveixin i s'hi guiïn"*.

Per sort, Domènec Fita, tan enamorat dels mots orals, els anava convertint a poc a poc en lletres. I per això aquest llibre que presentem no es titula Paraules, sinó Escrits.

Ho deien els llatins: verba volant, scripta manent.

Els escrits de Fita ja no volaran, sinó que restaran aquí per sempre més, vencedors del temps i de l'espai. Del temps, que no els podrà extingir. De

l'espai, que els haurà de retenir en aquests 500 rectangles de paper sempre oberts a la nostra curiositat i sempre disposats a oferir-nos la vivència transparent i càlida de la seva sensibilitat i de la seva humanitat.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ

Presentació del llibre: Domènec Fita. ESCRITS 1947-1997. Diputació de Girona, 1999